

VERSLAG THEMABIJEENKOMST "KLIMAATBESTENDIGHEID IN EN OM HET HUIS; HOE VERLEID JE BEWONERS OM MAATREGELEN TE NEMEN?"

Donderdag 1 oktober 2015 te Utrecht

*Annemieke Jansen en Peter Regoort,
met medewerking van Jori Hoving, Arthur Hofstad, Giel van Eck, Geert de Vries en Jos van der Lint.*

21 oktober 2015

Op donderdag 1 oktober organiseerden het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en de Watercoalitie een bijeenkomst over hoe je bewoners stimuleert om hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten. Overal in het land nemen gemeenten, waterschappen en bewonersgroepen initiatieven om bewoners waterbewust te maken en ze te stimuleren maatregelen te nemen. Denk daarbij aan het tegengaan van verharding, creëren van groene daken en groene gevels en het opvangen van water in een regenton. Wat kunnen we hiervan leren? Wat zijn goede interventies? En hoe kunnen we effectief samenwerken? Die vragen stonden centraal.

Er was veel belangstelling voor de themabijeenkomst. Ongeveer 75 beleidsadviseurs en communicatieadviseurs van gemeenten, waterschappen, rijk, maatschappelijke organisaties, brancheorganisaties en bedrijven deelden kennis en ervaring met elkaar en bedachten interventies om bewoners te stimuleren hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten. Daarnaast werd er druk genetwerkt en werd er gekeken hoe partijen kunnen samenwerken.

Programma

Opening door dagvoorzitter Bart Stoffels

Inspiratielezing door Odette van de Riet, Behavioural Insights Team (BIT) van het ministerie van I&M

Pitches door organisaties die ervaring hebben opgedaan met het stimuleren van bewoners om hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten: Amsterdam Rainproof, Land van Cuijk, Waterklaar Nederweert, Eiland Marken, en Nijmegen Waterbewust

Pauze

Scrum : een snelle en dynamische manier om vraagstukken op te lossen waar de pitchers nog mee zitten. Vijf subgroepen.

Reflectie van Odette van de Riet op de scrums

Afsluiting door Bart Stoffels

Lunch, gelegenheid tot netwerken en verbinden van vraag en aanbod

Inspiratielezing

Bijna tweederde van de Nederlanders houdt van een levendige groeiende en bloeiende tuin, vertelde Odette van de Riet van het ministerie van I&M. "Waarom heeft dan toch bijna de helft een verharde tuin? Daar zit een kloof tussen. Er zijn allerlei veronderstellingen die daaraan ten grondslag liggen en de motieven beïnvloeden."

Het achterhalen van de drijfveren van bewoners is volgens haar een belangrijke stap die je moet zetten als je bewoners wilt stimuleren. Je moet je afvragen welk gedrag zij vertonen en welke factoren dat gedrag bepalen. Wat zijn de motieven, bekwaamheden, de sociale en fysieke context. Dat helpt om goede interventies te bedenken.

Pitches en scrums

Na de presentatie van Odette van de Riet, gaven vijf lokale initiatiefnemers een pitch over de ervaring die zij hebben opgedaan met het stimuleren van bewoners om hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten. Dat waren: Jori Hoving (Amsterdam Rainproof), Arthur Hofstad (Land van Cuijk), Giel van Eck (Waterklaar Nederweert), Geert de Vries (eiland Marken) en Jos van der Lint (Nijmegen Waterbewust).

Zij eindigden hun presentaties met een vraag die daarna in de workshops, de zg. scrums, werd besproken. De deelnemers zetten hun kennis en ervaring in, en bedachten samen acties en interventies om de cases op te lossen. Hoewel de cases heel verschillend waren, zaten er overeenkomsten in de voorgestelde acties om bewoners te stimuleren

hun huis en tuin klimaatbestendig in te richten. Wat vaak terugkwam was het inzetten van rolmodellen of ambassadeurs. Dat kan een actieve buurtbewoner zijn, maar ook een BN-er. Ook het gebruik maken van bestaande netwerken werd veel genoemd. Spoor ze op en gebruik hun kanalen, was het advies. Het organiseren van wijkactiviteiten vonden de deelnemers een goed idee. Behalve acties uitvoeren is verstandig de vraag te beantwoorden: waarom zouden mensen hun tuin klimaatbestendig willen maken?

Scrum Amsterdam Rainproof

Pitcher: Jori Hoving

Moderator: Marcia van der Vlugt

Scrumvraag:

"Hoe kun je bewoners/huurders met gezamenlijke binnentuinen in de stad (via VVE of corporatie) zo faciliteren/stimuleren dat het haalbaar wordt om deze Rainproof (klimaatbestendig) te maken?"

De focus in het gesprek lag met name op het doorgronden. Voor deze en andere vragen geldt dat je goed moet weten waar je naar op zoek bent en wat de drijfveren zijn van degenen met wie je contact zoekt. Er is vooral ingegaan op communicatie en inventarisatie.

Communicatie

- Welke doelen heb je?
- Welke groepen heb je voor ogen (doorgronden) en wat zijn hun kanalen?
- Haak aan op informele netwerken
- Maak buurtprominenten tot ambassadeur, interview hen en geef het 'goede gesprek' in estafette door
- Zoek bewoners op via twitter/nieuwsbrieven (hun eigen groepen)
- Neem kinderen mee in de herinrichting van de buurt en enthousiasmeer ze met informatie en educatie
- Stem af met andere gemeenten (bv. Arnhem) over bewezen methodes voor binnentuinen

Inventarisatie

- Maak een gerichte analyse (doorgronden) => welke informatie wil je ophalen en wat ga je ermee doen? Wie kan er ook nog iets hebben aan de uitkomsten?
- Welke netwerken zijn er al, hoe kun je daar op aansluiten en waar kun je nieuwe netwerken tot stand brengen om informatie uit te wisselen?
- Focus op de eigen problematiek van de bewoners

- Maak een goede business case, bv. op een groen dak en laat zo de voordelen zien
- Focus op de huurverhoging en hoe dit kan worden voorkomen door te vergroenen (beheer en onderhoud)
- Haal meldingen op van bewoners
  - kan bv. ook melding zijn van vandalisme, als aanleiding voor vergroenen
  - bv. met eigen meldpunt, deur-tot-deur gesprekken van onafhankelijke 'rioolleerlingen'
  - of via bestuur/beheer/loketten VVE's of woco's / via Vereniging Eigen Huis
  - inventariseer wat er achter de melding zit, vraag door
  - maak de meldingen zichtbaar voor andere bewoners, dan kunnen zij zich hiermee identificeren en aangeven dat ze daar ook iets mee willen
  - koppel aan buurtinitiatieven (bv. moestuinen), buurtcentra of welzijnsorganisaties

Scrum Land van Cuijk

Pitcher: Arthur Hofstad

Moderator: Inge Jansen-van Rixtel

Scrumvraag:

"Hoe krijgen we met name lokale ondernemers betrokken en enthousiast?"

In de scrumvraag Land van Cuijk is druk gesproken over het vergroten van de betrokkenheid van de lokale ondernemers. Zoals bij wel meer doelgroepen het geval is, geldt ook voor ondernemers het 'what's in it for me'-aspect. Het is zinvol om de ondernemers in een tuinvergroeningsactie zichtbaar korte termijnsucces te beloven, zoals exposure tijdens een schoolpleinvergroeningsactie. Ook een bijdrage (in euro's of in natura) aan een zichtbaar project op straat is iets waar veel ondernemers wel voor te porren zijn. Een klimaatbestendig ingerichte rotonde bijvoorbeeld, de plaatselijke supermarkt van een groene gevel voorzien, of dat ene plantsoen voor de kerk een klimaatpimp geven; het zouden mooie verlengstukken van een lokale tuinvergroeningsactie kunnen zijn.

Daarnaast worden rolmodellen veelvuldig genoemd als intermediairen om de groene tuinboodschap onder de aandacht te brengen. Dat kan een actieve buurtbewoner zijn, maar ook een toevallige BN-er uit de regio.

Ook voor brancheorganisaties lijkt een actieve rol weggelegd als partij om ondernemers te benaderen. Deze hebben veelal hun eigen kanalen om bedrijven te benaderen, zoals regiobijeenkomsten, nieuwsbrieven en vakbladen.

Tenslotte zijn er in de scrumgroep hoge verwachtingen van een 'open Coole Tuinendag'! Dagen waarop particulieren, en wellicht ook ondernemers hun coole, klimaatbestendige tuinen openstellen voor het publiek. Op die manier kunnen mensen met eigen ogen zien en ervaren wat een klimaatbestendige tuin behelst en merken ook ondernemers dat de vraag naar klimaatbestendige tuinen toeneemt. De behoefte aan goede voorbeelden, dichtbij huis, is nu eenmaal erg groot, ook bij ondernemers. Die willen immers zien dat er behoefte aan is, vóór men er aan begint.

In het vervolgproject Klimaatbestendig Land van Cuijk komt zeker een nieuwe tuinvergroeningsactie. Daarin komen de genoemde elementen ongetwijfeld terug.

Srum Waterklaar Nederweert

Pitcher: Giel van Eck

Moderator: Patricia Oude Essink

Scrumvraag:

"Op welke wijze kan ik de drempels wegnemen bij ambtenaren om aan de slag te gaan met het afkoppelen door burgers?"

Achtergrond:

Waterklaar is opgezet om de burger te informeren en te motiveren om het regenwater van de woning en tuin van de riolering te halen en op eigen terrein op te vangen en te verwerken. Ook speelt Waterklaar een belangrijke rol bij het bouwen van een netwerk met onderwijs, bedrijfsleven en corporaties. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de individuele advisering van de burger. Dit kan zijn bij concrete afkoppelprojecten, maar ook bij burgers die om welke reden dan ook interesse hebben om anders om te gaan met regenwater.

Bij de adviesrol van de gemeente ligt een belangrijk knelpunt. Er ligt nu al een grote werkdruk bij de ambtenaren. Het realiseren van hun afkoppelproject van de openbare ruimte heeft hun prioriteit. Daarnaast is er ook een vooroordeel. De inspanningen uit het verleden hebben te weinig resultaten opgeleverd. Waarom zou de burger nu dan wel bereid zijn om het regenwater af te koppelen van de riolering?

Ideeën, opmerkingen:

1. Informeren en motiveren is een proces van jaren. Ervaringen uit een project zijn niet maatgevend voor de toekomst.

2. Stel een adviesteam afkoppelen voor het hele werkgebied samen. In veel gemeenten bestaan al dergelijke teams voor energie. De leden van dit team hebben direct contact met de bewoners en geven deskundig maatwerkadvies. Op deze wijze kunnen gemeenten worden ontzorgd.
3. Gebruik ambassadeurs uit een wijk als voorbeeldfunctie. Iedere wijk kent wel iemand die met afkoppelen een stap verder is. Zet deze actief in en laat hem bijeenkomsten organiseren in de buurt.
4. De waterambtenaar is vooral technisch bezig. Afkoppelen vraagt echter om een goede communicatie met de burger en een goed samenspel met ruimtelijke ordening. Een gemeente heeft al deze disciplines in huis. De waterambtenaar hoeft niet alles zelf te bedenken. Bij een goede en vroegtijdige afstemming en taakverdeling is vaak veel mogelijk.
5. Waterambtenaar geen tijd? Zorg voor capaciteit op de betreffende afdeling. Gebruik het collegeprogramma, GRP, jaarplannen om dit voor elkaar te krijgen.
6. Breng de waterambtenaar met slechte ervaringen over het afkoppelen in contact met gemeenten waar het wel is gelukt.

Vervolgacties:

Giel van Eck gaat de komende tijd met de tips aan de slag kan. Twee punten die er voor hem uitspringen zijn:

1. Ik wil een vroegtijdig afstemmen van werkprogramma's tussen de waterambtenaar, ruimtelijke ordening en communicatie gaan bevorderen. Vaak vallen de werkzaamheden al binnen hun reguliere taken. Dan zijn er minder uren nodig om invulling te geven aan de burgerbetrokkenheid. Daarnaast heeft Waterklaar al de nodige producten ontwikkeld. De ontbrekende uren kunnen dan vaak ook nog opgenomen worden in het budget van het afkoppelproject. Midden-Limburg is op dit moment bezig met het opstellen van een waterketenplan. De vroegtijdige afstemming wordt hierin opgenomen. Ik ga met de regio Venlo – Venray afstemmen op welke wijze de afstemming in deze regio geïmplementeerd kan worden.
2. Het creëren van een afkoppelteam voor Noord- en Midden-Limburg acht ik kansrijk. Enerzijds kunnen ambassadeurs uit de wijk benaderd worden. Ook kunnen vrijwilligers van natuur- en milieuorganisaties, waarmee Waterklaar samenwerkt mogelijk een rol gaan vervullen. Uiteraard blijven dan de nodige gaten over. De ambassadeurs en vrijwilligers zijn er meestal in de gemeenten die al actief zijn op gebied van afkoppelen. De witte vlekken kunnen prima opgevuld worden door medewerkers van bedrijven die veel kennis en ervaring hebben met afkoppelen, bufferen en infiltreren van regenwater. Waterklaar kan voor de waterpartners de werving en selectie verzorgen. Gemeenten kunnen de betreffende medewerkers vervolgens voor hun project inhuren. Ook kan Waterklaar onderzoeken of voor de inzet van vrijwilligers en specialisten een gedeeltelijke externe financiering mogelijk is. Ik ga het afkoppelteam opnemen in het jaarplan 2016 van Waterklaar.

Scrum Marken

Pitcher: Geert de Vries

Moderator: Annemieke Hoogeveen

Scrumvraag:

"Hoe krijg je de Markers zover om wederom overstromingsbestendige maatregelen te treffen in huis en tuin?"

Case:

Marken is samen met Pampus het enige eiland in het Markermeer. Met zogenaamde woonwerven als goed voorbeeld van klimaatadaptief wonen! Echter, met het sluiten van de afsluitdijk in 1932 is men weer op maaiveld gaan wonen.

De pilot Meerlaagsveiligheid Marken, in de vorm van een MIRT-onderzoek en verkenning, heeft als doel om maatwerk te leveren om de waterveiligheid op het eiland op orde te brengen. Uitkomst is dat de waterveiligheid voor de komende 50 jaar wordt geborgd door het op orde brengen van de omringkade. Echter, Marken is een dalend eiland (op veen) in een steeds grilliger klimaat. Voldoet een omringkade ook nog na 50 jaar om de waterveiligheid te kunnen blijven borgen? Er is een onderzoeksteam samengesteld om te kijken hoe de ruimtelijke inrichting van het eiland, en dan specifiek de woningen, op de lange termijn kan bijdragen aan de waterveiligheid. Met bewoners van de verschillende woningtypen is verkend hoe hoog de waterstanden zijn (circa 1 tot 1,5 m boven maaiveld bij de laagst gelegen woningen) bij een overstroming en welke overstromings- en/of doorstroombestendige maatregelen (in combinatie met energetische maatregelen) zinvol zijn. De toekomstige overstromingskans op Marken is waarschijnlijk 1:300. Huidige stand van zaken in het onderzoek is dat circa 60% van de woningvoorraad overstromingsrobuust is of te maken is.

Bij 60% van de woningen op het eiland, de zogenaamde woningen op en bij een werf, zijn met relatief kleine ingrepen doorstromingsbestending te maken. Voor 40% is op de lange termijn (>50 jaar) een vervangingsstrategie noodzakelijk om goed te kunnen inspelen op het steeds grilliger klimaat en de bodemdaling (veen) op Marken. De totale woningvoorraad op Marken bestaat uit circa 900 gebouwen met een woonfunctie.

Ronde 1: ideeën en suggesties

- Toeristen brengen geld op...: probeer dit belang te benutten
- Extra dijk aanleggen

- Funderingsherstel/financiering mogelijk met een in oprichting zijnd fonds > In Utrecht is het mogelijk om een lening af te sluiten om een souterrainwoning aan te passen.
- De provincie Fryslan draagt bij aan funderingsherstel en hoeft daardoor niet te investeren in het watersysteem
- Rijksmonumenten hebben belastingvoordeel voor aanpassingen/verbeteringen
- Maak een modelwoning 'Huis 2100'
- Zoek (onverwachte) ambassadeurs/investeerders zoals bijvoorbeeld 'Jan Smit'
- Gebruik communicatiegelden om opgave/problematiek aan bewoners helder te duiden
- Geef inzicht in de situatie als het overstroomt
- Geef inzicht aan de bewoners dat ook in andere gebieden in west Nederland dezelfde problematiek speelt
- Creëer een gezamenlijke vijand...
- Nodig mensen uit om mee te denken over de oplossingen
- Wie hebben er nog meer belang bij om Marken op de lange termijn waterveilig te houden (bijvoorbeeld Bureau voor toerisme).

Ronde 2: verdieping van op het eerste oog kansrijke ideeën en suggesties

Funderingsherstel/financiering mogelijk met een in oprichting zijnd fonds

- Nader contact met gemeente Zaanstad, Gouda en Utrecht om mogelijkheden te onderzoeken

Uit onverwachte hoek

- Zet professionele marketing in (gespecialiseerde adviesbureaus)
- Ontwikkel een format voor een tv programma om nationale trots en urgentie over het eiland aan te spreken
  - Jons Putman > filmmaker, connectie met triodos bank
  - Sybe Swart > fotograaf die vanuit de lucht (hoogwater in) nederland in beeld brengt
- Betrek kunstenaars
- Zet lesprogramma in om kinderen te betrekken en bewust te maken van het water
- Zijn Volendamers zoals 'Jan Smit' bereid om te investeren in Marken?

Zoek nieuwe oplossingen

- Culturele betekenis van het eiland, hoe te versterken
- Bedenk een strategie voor de omgang met leegstand en verpaupering
- Waterrobuust Marken is een potentieel exportproduct
- Laat bewoners met kennis van zaken alternatieven bedenken (zoals bij Lent in het project Ruimte voor de Waal – Nijmegen)
- Govert Geldof: bewoners laten meedenken zonder kaders vanuit de overheid

Vervolgacties:

In overleg met het onderzoeksteam en eventueel bewoners om 'geogste' ideeën door te nemen om te kijken hoe deze bij kunnen dragen aan het economisch perspectief voor Marken.

Funderingsherstel/financiering mogelijk met een in oprichting zijnd landelijk funderingsfonds is mogelijk interessant voor de woningen op maaiveld. We gaan contact opnemen met KCAF (Kennis Centrum Aanpak Funderingsproblematiek). Gegevens hebben we inmiddels gekregen van de gemeente Gouda.

Mogelijkheden bekijken voor ontwikkeling lesprogramma op Marken. Op 15/10/12 bleek dat het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier al bezig is met een lesprogramma voor de school op Marken, heel mooi dus.

Scrum Nijmegen Waterbewust

Pitcher: Jos van der Lint

Moderator: Roelof Westerhof

Scrumvraag:

"Hoe faciliteert de gemeente samen met bedrijven de aanleg van klimaatbestendige tuinen bij particulieren in het traject: informatie-advies-uitvoering?"

Case:

In Nijmegen wordt vanuit het Waterplan (2001) het gemeentebestuur geïmplementeerd om inwoners bewust om te laten gaan met regenwater in hun eigen omgeving. Voor afkoppelen en infiltreren hebben we een subsidieregeling als trigger. De laatste jaren fungeert wateroverlast als grote motivator. Informatie en advies worden verstrekt door het waterloket van de gemeente, maar het werk moet ook worden uitgevoerd. Daarbij zijn verschillende bedrijfstakken belangrijk: hoveniers, dakdekkers, loodgieters, aannemers, architecten, installateurs e.d. Deze commerciële partijen zouden naar elkaar kunnen verwijzen, samenwerken en daarbij het beleid en (financiële) ondersteuning van de gemeente onder de aandacht van hun klanten brengen. Ook de gemeente, als onafhankelijke partij, wil een objectieve samenwerking van de grond krijgen.

Ronde 1, ideeën:

- Rioolvervanging als aanknopingspunt om afkoppelen in tuinen daarbij mee te nemen
- Hemelwaterverordening (de stok) + mogelijkheden stimuleren
- Open lijst met bedrijven aanleggen (bekeken door een 'waterbril') met hoveniers, dakdekkers, loodgieters e.d.
- Praktijkvoorbeelden op een plaatje (website) met daarbij een link welke bedrijven hierbij zijn betrokken of hebben uitgevoerd
- Convenant sluiten met samenwerkende groenbedrijven
- Help bewoners bij het oriënteren en doen van aanvragen. Breng vraag en aanbod bij elkaar; burgers die gezamenlijk een aanvraag doen voor bijvoorbeeld afkoppelen in contact brengen met bedrijven voor het geven van offertes
- Kijk naar anderen, hoe zij dat regelen. Zoals Milieucentraal, Stichting Natuur & Milieu (Zon zoekt Dak)
- Breng de knelpunten voor de particulier/consument in beeld: waarom doen zij het niet uit zichzelf, wat houdt hen tegen, wat zit er dwars?
- Gemeente stelt criteria voor (uitvoerende) bedrijven op
- Voorlichtingskeet voor bewoners bij grote werken in de wijk: bij grootonderhoud, ontwerpers uitnodigen, wijkgerichte aanpak
- Doelgroep vaststellen en beleid daarop maken

- Praktische en duidelijke antwoorden aan burgers verzorgen (WSP doet dit al: voor burgers met alle vragen, meldingen en klachten over water)
- Zoek voorbeeldburgers en –bedrijven en maak ze ambassadeurs op een open platform, bijvoorbeeld door filmpjes, vergelijk: Platform Haarlem Groener met tuinambassadeurs, Open Tuindagen
- Aanwezig zijn op evenementen en bij activiteiten zoals: NL Doe Dag, Burendag, Straat- en Wijkfeesten
- Waterbewustzijn bij brancheorganisaties vergroten door bijvoorbeeld het geven van een cursus voor lokale ondernemers.

Volgende vraag:

Hoe ga je bedrijven selecteren voor de uitvoering van klimaatbestendige maatregelen?

- Stel een KIESWIJZER voor maatregelen met daarbij aandacht voor: wat moet ik weten over een maatregel? Veiligheid-efficiëntie-voorschrift-beleid en Wat kan/moet ik aan bedrijven vragen?
- De bewoners vormen het uitgangspunt en je moet je op hun ervaringen baseren! Probeer mensen te vinden die trots zijn op hun tuin en die als voorbeeld willen dienen! Waar zitten ze, kan ik gaan kijken, wie heeft er uitgevoerd en zijn de mensen tevreden met het werk?
- Vertrouwensband van de bewoners met uitvoerende bedrijven is erg belangrijk. Er moet een match zijn. Niet alle bedrijven komen daarvoor in aanmerking
- Cowboys moeten worden geweerd, die geven garantie die niets waard is
- Afd. Groei en Bloei Nijmegen/Milieu Centraal zouden een rol kunnen spelen
- Ook wijkbeheerders zijn in dit proces belangrijk als woordvoerder/medium, want zij spreken voortdurend mensen uit de buurten
- De sociale context waarin zich alles afspeelt is belangrijk; mensen kunnen elkaar stimuleren en aan de andere kant van alles aanpraten of afprijzen. Goed gebruik van maken

Vervolgacties:

Het waterservicepunt is al jaren actief in Nijmegen als waterloket en aanspreekpunt. Een aantal van de geopperde ideeën zijn in het verleden ook toegepast: aanknopingspunten bij projecten, watermarkt met bedrijven, open lijst van uitvoerders, duidelijke regels wat betreft effectiviteit en voorwaarden enz.

Jos krijgt met deze scrum de sterke punten op een rij. Hij kan hier mee verder en naar zijn idee kan de gemeente als onafhankelijke partij refereren aan bedrijven, die in een open platform door bewoners aan bewoners kunnen worden voorgesteld.

Waar willen we voor zorgen:

- Mensen willen betrouwbaarheid, kwaliteit en ontzorging:
- Opereer vanuit de bewoners (bottum up) en breng in kaart wat er al is uitgevoerd en door wie, bv. op de participatiekaart en in (keukentafel)gesprekken.
- De gemeente biedt oriëntatie van bedrijven uit de regio.
- Bewoners inzetten als ambassadeurs is een zeer belangrijk aspect, als referentie voor de uitvoering, plaats om te gaan kijken, en ook om het beleid van de gemeente door te geven (familie, vrienden, (sport)verenigingen).
- Bedrijven met expertise kunnen zich in een open platform (website of participatiekaart) laten zien, zodat de burger zelf zijn keus kan maken.
- Ook aansluiten bij evenementen en activiteiten in straat en wijk en soms bij bedrijven in company om het belang van anders omgaan met regenwater te stimuleren.

Matches tussen vraag en aanbod

Bij binnenkomst konden de deelnemers vraag- en aanbodkaartjes invullen en op een wand plakken.

Hieronder de door de deelnemers ingevulde vraag- en aanbodkaartjes. Op basis hiervan is door de organisatoren van de bijeenkomst een voorstel voor potentiële matches gemaakt. Deze zijn genummerd in de laatste kolom. Elk nummer correspondeert met een potentiële match. De partijen die deel uitmaken van een potentiële match kunnen contact met elkaar opnemen om te verkennen of er inderdaad een samenwerking mogelijk is. Ook anderen die belangstelling hebben om mee te doen, kunnen met die partijen contact opnemen. De deelnemerslijst van de bijeenkomst is onder de deelnemers verspreid.

Naam	Organisatie	Aanbod	Potentiële match
Flip van Leeuwen	Groei & Bloei	Vrijwilligers van tuinvereniging Groei&Bloei	
Monique Bekkenhutte	Kon. Ned. Waternetwerk	Ruimte voor verdiepende artikelen in H2O/water matters	
Wout Veldstra	Operatie Steenbreek	Zie operatiesteenbreek.nl	
Estella Franssen	NME-centrum Ulebelt	Expeditie Uiterwaard. Belevingsprogramma voor burgers (groot en klein) rond Ruimte voor de Rivier	
Estella Franssen	Vereniging Aardehuis	Klimaatbestendige wijk, afgekoppeld, groene daken, waterdoorlatende wegen etc als praktijkvoorbeeld voor elders, workshops, rondleidingen en presentaties	4
Estella Franssen	Waternetwerk NME-centra	Landelijk netwerk van natuur- en milieu educatie centra om te helpen om waterbeleid te realiseren	2

		voor waterschappen en gemeenten	
Erick Rutten	Joru Suport Greenroof Managment	Waterdaken, bufferende groene daken lichtgewicht systeem	
Hartger Griffioen	Natuurlijke zaken (Landschap NH)	Ontwerp&aanleg regenwatertuinen	
Hartger Griffioen	Landschap Noord Holland	Regenwatertuin prijsvraag en educatie van scholieren op dit thema	
Brenda Horstra	Tuinbranche Nederland	Doe mee aan de beweging "De levende Tuin" breder dan water alleen!	
Brenda Horstra	Tuinbranche Nederland	20 jaar onderzoek naar tuinbeleving en uitgave voor/in de tuin plus mee laten lopen vragen	3
Reitze de Graaf	ONS WATER	Bereik je publiek via ONS WATER, waarin alle overheden samen communiceren over water	3
Reitze de Graaf	ONS WATER	Maak gebruik van de nieuwe publiekscampagne Ons Water www.onswater.nl	1
Reitze de Graaf	ONS WATER	www.weekvanonswater.nl contact via redactie@onswater.nl	2
Gert Middel	Waterschap Peel en Maasvallei	Watersysteemkennis koppelen aan stedelijke opgaven	4
Tatjana Anholt en Hiltrud Pötz	Atelier Groenblauw	Wij bieden HuisjeBoompje Beter, een kant en klare tool om burgers te helpen hun tuin klimaatbestendig te maken	4
Angeline Sijsebaar	Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard	Ervaring in voorbeeld projecten	4
Annemieke Hoogeveen	Ministerie van IenM	Zet je lespakket of onderwijsmateriaal op watereducatie.nl zodat anderen niet opnieuw wiel hoeven uit te vinden	
Annette de Vries	ANMEC	Expertise op educatie&participatie (in samenwerking) voor burgers en kinderen	
Anneke van Veen	Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling	GDO heeft kennis vergaard rond samenwerken (bestuurlijk/ambtelijk) over verduurzaming. Zie website verenigingGDO.nl onder transitietafels	5
Harmke van Dam	Water Natuurlijk	Ik probeer als waterschapsbestuurder/partij Water Natuurlijk de	5

		verbinding te leggen tussen waterschap –andere overheden-bedrijven-burgers en belanghebbenden	
Hans de Rijk	St. Ondernemende Kinderboerderijen	Aantrekkelijke Kinderboerderij locaties met miljoen bezoekers Voorbeeld educatief en praktisch een regenton actie samen met gemeente en waterschap	
Doreen van 't Spijker	Waterregisseurs	Participatieprocessen begeleiden en communicatie campagne maken	2

Naam	Organisatie	Vraag	Potentiële match
Flip van Leeuwen	Groei & Bloei	(Financiën) voor projectcoördinatie	
Wout Veldstra	Operatie Steenbreek	Zoekt keynote-spreker voor congres op 4 november a.s. in Amersfoort	
Hanna Rentmeester	Rabobank IJsseldelta	Is er een rol voor de lokale bank weggelegd bij klimaatbestendigheid? Zo ja, hoe ziet de rol eruit?	
Annet de Vries	ANMEC/Bureau met Waarde	Hoe maken we het thema bij bewoners echt voor henzelf urgent en belangrijk	3
Ruud van Heel	Waterschap Roer en Overmaas	Hoe overtuig je mensen die hun tuin niet willen onderhouden of niet willen investeren om tuin anders in te richten?	3
Alison Jenkins	Gemeente Zaanstad	Hoe betrek je burgers bij afkoppelen en ontsteden van tuinen als ze daarna door (of so wie so al aanwezig) hoge grondwaterstand overlast ervaren.	4
Sandra van de Wal	Gemeente Roermond	Wie heeft ervaring met medewerking krijgen van bedrijven om af te koppelen (bedrijventerreinen)	4
Gert Middel	Waterschap Peel en Maasvallei	Hoe passen we de beheertaak van overheden in bij afkoppelen bij burgers	4
Ruud van Weert	Gemeenten Venlo	Wat triggert (bewuste) burgers om te gaan afkoppelen	4
Hans de Rijk	St. Ondernemende Kinderboerderijen	Zoeken gemeenten/waterschappen	

		die o.a. via en op kinderboerderijen waterbewustzijn willen vergroten met en voor duizenden bezoekers	
Estella Franssen	NME-Ulebelt-waterwerkgroep	Hoe kan NME in beeld komen als samenwerkingspartner bij waterschappen voor het realiseren van beleidsdoelstellingen? Graag contact met Unie van Waterschappen	5
Erhard Föllmi	Gemeente Haarlem	Is er een gemeente die participeert in een actie onttegelen voor particuliere tuinen, dat door een NGO wordt getrokken? In plaats van andersom?	
Brenda Horstra	Tuinbranche Nederland	Voorbeeld waterbestendige tuinen inrichten in 400? tuincentra	2
Ellen Alzer	Utrecht Natuurlijk	Wie heeft ervaring met het opzetten v/e waterweek met zo veel mogelijk betrokken partners (ook bewoners)	2
Harmke van Dam	Water Natuurlijk	Wat kan het waterschap of de waterpartijen daarin betekenen?	
Tatjana Anholts en Hiltrud Pötz	Atelier GroenBlauw	Wij zoeken partners om uitgebreide en interactieve website voor Huisje Boompje Beter te maken	1

Zaaiplannen

Tuinbranche Nederland (Brenda Horstra) en Milieu Centraal (Linda Nijenhuis) hebben afgesproken hun kennis te bundelen en samen te gaan werken. Zij hebben een zogenaamd zaaiplan ingevuld, dat werd beloond met een gieter.

Atelier GroenBlauw (Hiltrud Pötz) en de Tuinbranche Nederland (Brenda Horstra) hebben afgesproken te proberen alle lopende initiatieven op het gebied van groen en het klimaatbestendig maken van tuinen te bundelen.

Slot en vervolg

Bij de afsluiting van de bijeenkomst gaven de deelnemers aan het op prijs te stellen om over een tijd van de pitchers te horen wat ze met de ideeën van de scrum hebben gedaan. Die betrokkenheid bij elkaars praktijk werd ook duidelijk toen dagvoorzitter Bart Stoffels vroeg of er belangstelling is voor een vervolgbijeenkomst over hoe je bewoners betreft bij plannen voor het klimaatbestendig maken van de openbare ruimte. Daarbij gingen alle handen omhoog. Vier deelnemers boden aan om die bijeenkomst mee te helpen organiseren. De deelnemers willen sowieso met elkaar in contact blijven en een community vormen. Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en de Watercoalitie nemen het initiatief voor een vervolgbijeenkomst voorjaar 2016 en onderzoeken de mogelijkheid voor het oprichten van een (online) community.